

Aportacions de Rezero a la consulta pública prèvia a l'elaboració de l'avantprojecte de llei de prevenció i gestió dels residus i d'ús eficient dels recursos de Catalunya

Catalunya inicia el debat per a l'elaboració de la futura llei de prevenció i gestió dels residus i d'ús eficient dels recursos com una llei marc que empari els canvis legislatius necessaris per avançar cap a una economia circular basada en la sostenibilitat, la producció neta, la responsabilitat ampliada del productor i el residu zero.

Es tracta, doncs, d'establir mecanismes per a fer una transició cap a un model de producció i consum que redueixi l'explotació de recursos naturals i que permeti la reintroducció dels residus com a matèria primera a la indústria i l'agricultura.

La normativa en prevenció dels residus, tot i que històricament parteix de la regulació estricta dels residus, caldria vincular-la directament a tot el cicle de vida dels productes (sota el paraigua del principi de la responsabilitat del productor) i, així ampliar el marc d'actuació a partir dels instruments públics d'intervenció en els cicles econòmics. A tall d'exemple, la llei de residus catalana, considera productor del residu a qui el lliura al servei de gestió, però no cataloga ni defineix a qui posa al mercat o distribueix productes que deriven en residus.

Les dades i tendències de producció de residus exposades al document de context confirmen que el marc legislatiu i de gestió actual no és suficient per a promoure una reducció efectiva dels residus (en quantitat i perillositat) i ens cal, més que mai, un canvi legislatiu, una llei catalana de prevenció i un canvi de model de gestió que garanteixi, com a mínim a assolir els objectius de la normativa comunitària, invertir les tendències actuals de tractament finalista vs recuperació neta.

Es requereixen, doncs, canvis que promoguin una reconversió del sistema productiu cap a una producció neta, una agricultura i ramaderies ecològiques i una desmaterialització dels serveis que garanteixin la incorporació dels passius ambientals als balanços empresarials, tot evitant el traspàs de costos a la societat i a l'administració pública.

L'horitzó dels seus objectius cal posar-lo en línia amb els objectius generals marcats per la cerca del que en els diferents marcs estratègics s'anomena "desacoblament" entre nivell de benestar i el nivell d'activitat econòmica (PIB) i entre aquests dos i l'ús de recursos, per un costat, i amb l'impacte ambiental, per l'altre.

Una nova llei que faci possible aplicar:

- ➔ Criteris de producció neta i ecodisseny : durabilitat, facilitats de reutilització, reparació, reciclatge i compostabilitat al final de la vida útil.

- ➔ Criteris de comercialització que afavoreixin la reutilització i venda a granel, els sistemes de dipòsit, devolució i retorn per a envasos i per a altres productes d'un sol ús.
- ➔ Altres mesures de gravàmens ambientals als productes d'un sol ús i de curta durada (bosses, safates, embolcalls, càpsules de cafè, càpsules, tovalloletes humides...)

1) Eixos:

En l'àmbit de la prevenció de residus i el consum responsable, els grans eixos de la nova llei haurien de ser:

- 1) Regular la venda i la distribució d'elements d'un sol ús (bosses, safates, gots, vaixel·la, canyetes, bastonets, maquinetes d'afaitar, tòners etc.) en el mercat català, en les dependències públiques i en els esdeveniments públics i festius, a fi i efecte de minimitzar-ne la seva producció i l'impacte que aquests puguin ocasionar.
- 2) Establir un tribut d'ordenació per a productes d'un sol ús i productes de curta durada que presenten alternatives reutilitzables, com per exemple les llaunes o les ampolles de plàstic de poca capacitat, les tovalloletes, els productes d'higiene íntima i les càpsules de cafè d'un sol ús.
- 3) Aplicar mesures de reducció de la toxicitat dels productes de consum, ja sigui penalitzant o, directament, prohibint-ne el seu ús.
- 4) Establir els principis i els mitjans legals que permetin i afavoreixin la reutilització tot promovent l'envàs reutilitzable, la venda a granel i els bens i serveis duradors com a mesures de reducció de residus.
- 5) Implantar el sistema de dipòsit, devolució i retorn (SDDR) per a determinats envasos de begudes per a facilitar la recuperació dels envasos reutilitzables generalitzant-los com una alternativa efectiva als envasos d'un sol ús, assolir un reciclatge de qualitat i acabar l'abandonament dels envasos.
- 6) Establir sistemes de dipòsit o recompra per incrementar la recollida selectiva de certs materials amb potencial de ser reutilitzats o preparats per a la reutilització com els RAEE, el tèxtil, els voluminosos i les burrilles de les cigarretes. Cal establir mecanismes per evitar l'exclusivitat o monopoli com actualment succeeix amb els SIGs d'envasos i vidre.

2) Bases operatives de la nova legislació

2.1) Desenvolupar el concepte de responsabilitat ampliada del productor -RAP-.

La RAP és un dels pilars operatius de la política ambiental de la UE, ja que es basa en que el productor (o distribuïdor) s'ha de fer responsable de la gestió dels productes que posa al mercat en tot el seu cicle de vida. Aquest principi és el que ha de servir de palanca per afavorir un canvi de model de producció i distribució amb conseqüències en la reducció dels residus, la contaminació i en el consum de matèries.

La RAP i els seus instruments poden ser una eina útil per impulsar un procés de nova delimitació de la responsabilitat entre les esferes pública i privada i impulsar modificacions en la concepció, producció i gestió final dels productes.

Els sistemes de responsabilitat ampliada del productor de residus d'envasos (SIGS o SCRAPS) han de compensar les administracions per la totalitat dels costos del cicle de gestió de tots els residus d'envasos destinats a valorització, inclosa la part proporcional pels residus d'envasos recollits no selectivament i dels procedents de la neteja viària i d'altres espais com les platges.

Cal diferenciar també la responsabilitat en funció de les formes de gestió i dels costos socials de recollida i tractament, és a dir que hi hagi la possibilitat d'establir quotes discriminables. En aquest aspecte es planteja l'exemple dels envasos, on els productors i envasadors paguen en funció del pes del producte. Hi ha altres aspectes que s'haurien de tenir en compte i que podrien incentivar la introducció de millores en la fase de producció, com per exemple:

- i. Reciclabilitat de material, la mida de l'envàs (els més petits es perden amb facilitat pel camí) i si està fet de diferents productes (si hi ha més d'un producte implicat en el mateix envàs la seva reciclabilitat és més difícil).
- ii. Qualitat del reciclat
- iii. Jerarquia: ACV (per exemple: CO2 com a aproximació bàsica)

Els actuals i futurs sistemes de RAP (SIGS o SCRAPS) han de subministrar les dades individualitzades dels productes, o envasos, posats en el mercat català pels productors als quals representin, de manera desagregada dels totals nacionals.

2.2) Establir i ordenar un sistema de fiscalitat ambiental en base a la generació de residus i la contaminació

Aquest instrument bàsic hauria d'apuntalar l'establiment d'incentius econòmics i una distribució de responsabilitats justa quan no hi arribin altres mesures d'ordenació administrativa. Els impostos són un mecanisme d'aplicació directa de la RAP, però també poden ser un instrument dissuasiu i alhora incentivador de la producció neta i de l'ecodisseny dels productes que es posen al mercat, per exemple sobre els productes d'un sol ús. També poden servir per a promoure el consum de proximitat i sota paràmetres ecològics.

Es proposa, en el marc competencial català, desenvolupar com a llei marc els aspectes bàsics d'una fiscalitat ambiental sobre productes o processos (justificació, criteris, procediments, ...) i estudiar l'aplicació d'instruments impositius específics que avancin en la prevenció dels residus i la contaminació.

De forma complementària als SCRAP actuals es proposa:

-Gravar els productes d'un sol ús com:

-les bosses d'un sol ús, safates, gots, vaixelles, maquinets d'afaitar, bolquers o altres...

-les tovallolletes d'un sol ús, per fer front al sobrecost que ocasiona la seva presència en el sistema de sanejament. Aquest impost pot condicionar-se al redisseny d'aquests productes per tal de garantir-ne la biodegradabilitat en un període prou curt com per no ocasionar problemes de gestió.

-Introduir mesures per restringir l'augment del sobreenvasat i els envasos superflus: prohibició de certs elements d'envasat i gravamen sobre els materials en funció del seu impacte ambiental.

-Revisar i actualitzar el marc legal referent a la venda de productes a granel en harmonia amb els requeriments de seguretat alimentària.

-Establiment d'una fiscalitat específica per a productes fets amb materials reciclats, de forma que tinguin un avantatge competitiu en el mercat respecte els productes fets amb matèries primeres verges.

-Contemplar l'establiment de sistemes de dipòsit per a productes com piles no recarregables, RAEES, càpsules de cafè i determinats productes tèxtils.

-Incloure un impost reemborsable sobre el tèxtil sanitari. L'import de l'impost s'hauria d'aplicar sobre els productors i hauria de permetre cobrir els costos de recollida i tractament d'aquest flux de residus i s'hauria de retornar d'acord amb el desenvolupament de sistemes de captura i reciclatge d'aquests residus en les plantes de tractament de resta.

-Introduir incentius fiscal per a les activitats de reparació i preparació per la reutilització.

-Implantar sistemes d'incentiu o bonificació econòmica que promoguin activitats de reparació i reutilització (tèxtil, mobiliari, aparells elèctrics i electrònics etc.) i per aquells comerços que redueixin o eliminin els envasos d'un sol ús.

2.3) Creació d'un Fons de Prevenció de residus i contaminació

Es proposa ampliar el fons de gestió de residus amb un fons per a la prevenció dels residus i la contaminació, el qual es nodriria amb els impostos i les aportacions específiques dels programes desenvolupats per la nova llei de residus.

2.4) Creació d'una institució pública d'avaluació ambiental

Es requereix de la creació d'una institució o agència pública que tingui capacitat per a fer, encarregar o validar de manera pública treballs d'avaluació de productes i de processos per tal de determinar-ne la seva qualitat ambiental, la seva compatibilitat amb el medi i la distribució de responsabilitats entre empreses, sectors i administracions públiques que li correspondria.

Barcelona, 30 de juliol de 2019.